

TÓTH PÉTER

Az amerikai katonai gondolkodás az első világháborúban

A jelen tanulmány a hadi helyzet változásait, a legfőbb amerikai stratégiáknak a háborúról és a központi hatalmakról – elsősorban Németországról – alkotott véleményét kísérli meg összefoglalni az Egyesült Államok hadba lépésétől a fegyverszünetig terjedő időszakban. Az amerikai hadsereg fejlődését, felépítését és hadműveleteit, valamint magát az amerikai hadipart csak röviden mutatjuk be, mivel e témákat önálló tanulmányokban is ki lehetne fejteni. A tanulmány gerincét John Joseph Pershing¹ és Peyton Conway March² tábornokok nagy terjedelmű és adatgazdag visszaemlékezéseinek feldolgozása adja, kiegészülve a témába vágó monográfiákkal, valamint a politikatörténeti források ide vonatkozó részeivel. Nem kerülhető meg az első világháború előtti és utáni időszak katonai gondolkodásának vázlatos ismertetése sem.

Az Egyesült Államok 1917. február 1-jén megszakította a diplomáciai kapcsolatokat Németországgal. A lépés oka egy régi-új harcmódor felújítása volt. A német tengeralattjárók parancsot kaptak minden ellenséges és semleges hajó figyelmeztetés nélküli elsüllyesztésére. Április 6-án a hadüzenet is megtörtént.

Az Egyesült Államok huszonnyolcadik elnöke, Thomas Woodrow Wilson 1913-ban történt megválasztásakor egyértelműen békepárti politikázásra készült. Ezt mi sem bizonyítja jobban, mint az a tény, hogy kormányába egy katonai előélettel nem rendelkező hadügyminiszter került Lindley M. Garrison személyében. Garrison utóda, Newton Diehl Baker sem volt ismert katonai körökben, sőt néhány évvel korábban a pacifizmus lelkes híveként politizált. Theodore Roosevelt volt elnök már a háború kitörése után az Egyesült Államok hadba lépését sürgette. Noha ő maga is katona volt, minden bizonnyal figyelmen kívül hagyta országa hadseregének gyenge fejlettségi fokát, valamint a háború borzalmainak az amerikai közvéleményre gyakorolt hatását. A militarizálódást és a hadba lépést ellenző csoport vezetője Robert Marion La Follette szenátor volt. La Follette egyebek mellett obstrukcióval küzdött a kereskedelmi hajók felfegyverzését szorgalmazó javaslat ellen, valamint fellépett a háború kezdete óta egyre erősödő antantbarátság ellen is.

A Franciaországba küldendő amerikai csapatok vezetésére Frederick N. Funstont tartották a legalkalmasabbnak, ő azonban 1917 tavaszán váratlanul meghalt. Néhány hónap gondolkodás után a Mexikóban szolgálatot teljesítő John Joseph Pershing tábornokot bízta meg a feladattal.³ Az amerikai haderő egyébként sem bővelkedett olyan tisztekben, akik ismerték volna az I. világháború katonai újításait. Ennek az volt az oka, hogy az Egyesült

¹ Pershing, John Joseph: *My Experiences in the World War*. Vol. I–II. New York, 1931.

² March, Peyton Conway: *The Nation at War*. New York, 1932.

³ Az expedíció Pancho Villa gerillavezér és csapatának elfogására indult 1916. március 15-én.

Államok az 1865-ben befejeződött polgárháború óta nem vívott katonák nagy tömegeit felvonultató háborút. Az 1898-ban kitört és még ugyanabban az évben amerikai győzelemmel lezárult spanyol-amerikai háborúban a haditengerészet vívta ki a győzelmet, a szárazföldi haderőnek csak másodlagos szerep jutott.

A szárazföldi erők fejletlenségében nagy szerepe volt Alfred Thayer Mahannak, aki a 19. század utolsó harmadának egyik legjelentősebb amerikai katonai gondolkodója volt. 17 könyvben és 120 tanulmányban elemezte az Egyesült Államok számára kívánatos haditengerészeti fejlesztéseket, valamint a hadiflotta jelentőségét a világtörténelemben az ókori görögöktől kezdve egészen a 20. század elejéig.⁴ Mahan általánosságban is fontosnak tartotta a haditengerészet fejlesztését, mivel azt tartotta a nagyhatalmi politika egyik leghatékonyabb eszközének, de nézete szerint hazájának egyenesen létfontosságú volt egy Nagy-Britannia mögött a második helyen álló hajóhad mielőbbi megépítése. Kiemelte, hogy bizonyos stratégiai fontosságú pontok ellenőrzésével (Jöreménység-foka, Gibraltár, Suez térsége, Panama térsége) behozhatatlan előnyre lehet szert tenni. Már az 1890-es évek elejétől kezdve szorgalmazta a Panama-csatorna mielőbbi megépítését, amelynek elkészülte után feltétlenül amerikai ellenőrzés alatt kellett állnia. Véleménye szerint az Egyesült Államok a 19. század végére lényegében befejezte a szárazföldön való terjeszkedést, és ezt követően a Csendes-óceánon valamint a karibi térségben lesz majd alkalma terjeszkedni – már a középhatalmak sorába is csak nagy jóindulattal sorolható Spanyolország rovására. Utóbbi célra nem volt szükség a világon második helyen álló flottára. Mi indokolta ennek ellenére a hatalmas fejlesztéseket? Mahan lehetségesnek tartotta országa védelmét egy jól felszerelt haditengerészettel, komoly szárazföldi erők nélkül. Hangsúlyozta, hogy egy akkora flottára van szükség, amely önmagában is képes minden külső támadástól megvédeni az országot. A terv nagy hatást gyakorolt az amerikai katonai és politikai körökre egyaránt. Több vezető republikánus politikus mellett William McKinley elnök és Theodore Roosevelt haditengerészeti államtitkár is Mahan feltétlen híve lett.⁵ Ez a stratégia 1917-ig – az Egyesült Államok I. világháborúba való belépéséig – be is vált, csakhogy akkor egy modern szárazföldi háborúban kellett helytállni, a csatahajók pedig önmagukban nem nyújtottak védelmet a tengeralattjáró-hadviselés ellen.

Az első világháború kitörése idején az amerikai hadsereg 100 000 főt számlált.⁶ Ez a szám összehangban volt Wilson azon igyekezetével, hogy országát távol tartsa a világégéstől. Az 1915-ös hadiév tavaszán, még pontosabban az első amerikai vagy amerikai zászló alatt hajózó, de egyébként angol hajók elsüllyesztésének idején (*Falaba*, 1915. március 28., *Gulf-light*, 1915. május 1., *Lusitania*, 1915. május 7.) azonban egyre gyakoribbá váltak a hadsereg fejletlen voltát bíráló hangok. A politikai vezetők közül Theodore Roosevelt volt elnököt, egykori hadügyminiszterét Elihu Root-ot és Henry Cabot Lodge republikánus szenátort kell megemlíteni. A katonai vezetők között a vezérkari főnöki tisztséget 1910-től 1914-ig betöltő Leonard Wood szorgalmazta leghangosabban a gyors hadseregfelépítést.⁷ Wood 1915-ben

⁴ Legfontosabb művei: *The Influence of Sea Power upon History 1660–1783*. Boston, 1890.; *From Sail to Steam*. New York, 1907.; *Lessons of war with Spain*. Boston, 1899.; *Some Neglected Aspects of War*. Boston, 1907.; *The Interest of America in Sea Power, Present and Future*. London, 1897.

⁵ Weigley, Russel F.: *The American Way of War. A History of United States Strategy and Policy*. Bloomington, 1973. 178.

⁶ Weigley, Russel F.: *History of the United States Army*. New York, 1967. 568.

⁷ A tárgykörben sok munka született, igaz, szerzőik szinte mind Wood és Roosevelt baráti köréhez tartoztak. Terjedelmi okok miatt ezeket nem tárgyaljuk. Néhány mű: Wise, Jennings C.: *The Call of the Republic*. New York, 1915. (Wood írta az előszót) Johnston, R. M.: *Arms and the Race*. New

kiképzőtábort alapított a New York állambeli Plattsburgban, ahová a fegyverforgatást el-sajátítani kívánó civilek jelentkeztek. Ugyanabban az évben több előadást is tartott a mi-előbbi létszámnövelés és korszerűsítés igazolására. Az amerikai haderő fejletlensége mellett számba vette országának a történelem során viselt jelentősebb háborúit, valamint a századelő kihívásait.

Az Egyesült Államok háborúit és egykori ellenfeleit tanulmányozva ráébredt, hogy országának gyenge (Mexikó 1846–1848, Spanyolország, 1898) vagy más hadszíntereken is lekötött (Nagy Britannia az 1812–1814-es háború idején) ellenfelekkel kellett szembenéznie. Művéből kiolvasható az európai haderőfejlesztések csodálata is. Véleménye szerint az Egyesült Államok évtizedeken át késlekedett, mialatt az európai hatalmak már jól felszerelt hadseregekkel rendelkeztek. Találó hasonlattal fogalmazta meg hazája lemaradását: „Kimonthatjuk, hogy egy hirtelen jött háborúban egy kiképzetlen embertömeg semmivel sem hasznosabb, mint egy feltáratlan aranybánya Alaszkában egy, a Wall Streeten kitört pánik idején.”⁸ Óvott attól, hogy a múlt győztes háborúi bárkit is elbizakodottá tegyenek, mivel nézete szerint az amerikai haderő lemaradását csak megsokszorozta a 19. század utolsó harmada óta felgyorsult haditechnikai fejlődés. Megoldásként a kötelező sorkatonai szolgálatot javasolta. Svájc haderejét említette példaként,⁹ azzal a különbséggel, hogy az Egyesült Államokban békeidőben is fenn kell tartani egy közepes nagyságú hadsereget.

Lodge szenátor összekötötte a hadvezetés bírálatát Wilson iránti ellenszenvével, ő ugyanis az 1916-os elnökválasztási kampány idején tartott több előadást a hadsereg fejlesztésére. Wood koncepciójához képest továbblépett, és hangzatosabban is fejtette ki mondanivalóját. A szárazföldi csapatok létszámnövelésén túl már a légierő és az egyébként erős haditengerészet modernizálását egyaránt szorgalmazta. Nem maradt el a lélektani hadviselés sem: „Nehéz dolog kimondani, de bármely olyan hatalom le tudna igazni bennünket, amely képes egy 3–400 000 főnyi haderőt kiállítani.”¹⁰

A határozott propaganda ellenére a wilsoni politikában nem következett be lényeges változás. 1915-ben Garrison hadügyminiszter 500 000 főre kívánta növelni a szárazföldi erők létszámát, az elnök azonban ezt is elvetette; minisztere ezután lemondott.¹¹ Világos tehát, hogy az ennél sokkal nagyobb arányú fejlesztéseket szorgalmazó katonák és politikusok szereztek ugyan híveket és támogatókat, ám Wilsonra és közvetlen munkatársaira semmilyen befolyásuk nem volt.¹²

John Joseph Pershing, az első világháború talán legismertebb amerikai tábornoka 1860-ban született, és 1886-ban végezte el a hadiakadémiát (*West Point*). Harcolt az 1890-ben zajló határvidéki háborúkban, így az ekkor vívott *Wounded Knee-i* csatában is. 1898-

York, 1915.; Wood, Eric Fisher: *Writing on the Wall The Nation on Trial*. New York, 1916.; Huidekoper, Frederic Louis: *The Military Unpreparedness of the United States*. New York, 1916.

⁸ Wood, Leonard: *The Military Obligation of Citizenship*. Princeton, 1915. 5.

⁹ Részletesen tárgyalja: Wood, Eric Fisher: *The Writing on the Wall*. New York, 1916. 86–96.

¹⁰ Lodge, Henry Cabot: *War Addresses 1915–1917*. New York, 1917. 70.

¹¹ Link, Arthur S.: *Woodrow Wilson and the Progressive Era*. London, 1954. 186.

¹² A fegyverkezés elutasítása ellenére az amerikai semlegességnek az idő előrehaladtával egyre nagyobb akadályai voltak. Wilson többször beszélt az antant győzelmének fontosságáról. „Nagy-Britannia a mi harcunkat vívja” és „Imádkozzunk, hogy Németországnak ne legyen még egy Moltkéja” mondatai hűen példázzák Nagy-Britannia iránti rokonszenvét. Szintén hiba volt, hogy fontos nagyköveti pozíciókba antantbarát diplomatákat nevezett ki. Ilyen volt egyebek mellett Walter Hines Page londoni és James Watson Gerard berlini nagykövet. Ugyancsak az antant felé húzó esemény volt William Jennings Bryan külügyminiszter lemondása 1915 júniusában. Utóda, Robert Lansing több alkalommal javasolta a Németországgal való diplomáciai szakítást.

től Kubában szolgált, akkor századosi rangban. 1903-ban a filippínó felkelés leverésében vett részt. Legfőbb pártfogója Theodore Rooseveltné alezredes – később az Egyesült Államok elnöke – volt. Pershing akkor még mindig csak százados volt, és Rooseveltné elnökké való kinevezése után a saját hatáskörében dandártábornokká nevezte ki, több mint 800 magasabb rangú tisztet megelőzve. Az elnöknek nem volt hatásköre a tisztek előléptetése, csak a tábornokká való kinevezés, így Pershing több rangot is átugorva lett tábornok.¹³

Az 1917-es hadiévből az amerikai hadsereg nem játszhatott még szerepet a nyugati front hadműveleteiben, így Pershing többnyire Baker hadügyminisztert és Bliss vezérkari főnököt sürgette, hogy tegyék hatékonyabbá és gyorsítsák fel az amerikai csapatok kiképzését, valamint Franciaországba küldését, amelyek létszámának véleménye szerint legkevesebb egymillió főt kellett volna kitennie. A gyakori hatásköri vitákban következetesen képviselte az amerikai álláspontot, mely szerint a tengerentúli csapatokat csak önálló hadosztályokban szabad bevetni. Véleményének megváltoztatására kényszerült azonban az 1918 tavaszán indított német offenzíva idején, amikor a súlyos helyzetre való tekintettel Foch marsallra bízta az amerikai csapatok alkalmazásának módjait. A veszély elmúltával azonban ismét az önálló amerikai hadseregek létrehozása mellett érvelt.

A háború után nagymértékű létszámcsökkenésen ment át a hadsereg, de Pershing továbbra is annak kötelékében maradt. 1921-től 1924-ig ő töltötte be a vezérkari főnöki tisztséget, majd nyugállományba került. Megérte az újabb világháború kitörését, és megállapíthatta, hogy az amerikai hadsereg könnyebben megoldotta a reál eső feladatokat, mint 1917-ben. 1948-ban halt meg, 88 éves korában.

Az Egyesült Államok hadseregét ugyan nem lehetett összehasonlítani egyetlen európai nagyhatalom haderejével sem, a világháború kitörése után mégis érzékelhető volt egy lassú fejlődés. 1916 májusában elfogadták a Nemzeti Védelmi Törvényt, amely kimondta, hogy a hadsereg 175 000 főnyi békelétszámát háború esetén 286 000 főre kell növelni. Az is újdonságnak számított, hogy a jogszabály 8 repülőszázad felállítását is előírta.¹⁴ Természetesen még ezek a számok sem teheték versenyképpé Európában az amerikai hadsereget, hiszen a német hadsereg létszáma már 1913-ban 800 000 fő volt, Oroszország pedig ugyanebben az évben 2,2 milliós békelétszámot irányozott elő 1917-re.

Az Egyesült Államok hadseregének 300 000 darab puskája, 400 darab könnyű- valamint 150 darab nehéz lövege volt az ország hadba lépésének idején. Harckocsik egészen a háború végéig nem álltak rendelkezésre, az összes amerikai harckocsizó brit és francia típusokat használt. A légierő sem volt sokkal fejlettebb. Az amerikai légierő gépparkja 55 elavult egységből állt, amelyekre fegyvereket sem lehetett szerelni. A légénység létszáma pedig alig haladta meg az 1000 főt, akik egyébként semmilyen tapasztalattal nem rendelkeztek a modern légi harcra.¹⁵

¹³ Pershingnek az első világháború előtti tevékenységét kevés feldolgozás tárgyalja, mivel 1917–1918-as működése került a figyelem középpontjába. Néhány jól használható feldolgozás mindkét korszakhoz: Weigley, Russel F.: *History of the United States Army*. New York, 1967.; Leckie, Robert: *The Wars of America*. New York, 1968.; Dorr, Robert F.: *Kézikönyv az Egyesült Államok Haderegéről*. Debrecen, 2003. Olvasmányosan foglalja össze Pershing I. világháborús tevékenységét Nenniger, Timothy K.: *John J. Pershing and Relief for Cause in the American Expeditionary Forces, 1917–1918*. c. tanulmánya. In: *Army History*, (Spring 2005.) 20–31.

¹⁴ Weigley: *History of the United States Army*, 348.

¹⁵ Az Egyesült Államok haderejének első világháború idején bekövetkezett növekedéséről, valamint a hadiipar fejlődéséről is nagy mennyiségű forrás áll rendelkezésre. Ezek közül a legfontosabbak: Young, Ernest W.: *The Wilson Administration and The Great War*. Boston, 1922.; *Organization of the Services of Supply*. Washington, 1921.; Bullard, Arthur: *Mobilising America*. New York,

A technikai lemaradásból következett, hogy az amerikai hadseregben szinte senki nem ismerte jól a világháború katonai újításait. 1916-ban Wilson elnök Newton Diehl Bakert nevezte ki hadügyminiszternek. Baker foglalkozását tekintve postamester, politikai pozícióját tekintve Cleveland polgármestere volt. Egy nagymérvű hadseregfejlesztés korában valószínűleg ő volt a legalkalmatlanabb erre a pozícióra, mivel katonai előélettel nem rendelkezett, sőt évekkel korábban a pacifizmus lelkes híve volt. Szakítva békepárti gondolataival, 1917 júniusában ő rendelte el a hadkötelezettség bevezetését. Az idő előrehaladtával egyre jobban sikerült új munkakörébe beletanulnia. Felismerte a tisztikar és a tábornokok képzetlenségét az új harceljárásokban, ezért szeptemberben javasolta az összes tábornok Franciaországba küldését, hogy azok így hasznos tapasztalatokat szerezzenek a modern hadviselésről.

A rátermettebb katonai vezetők közül ki kell emelni Tasker H. Bliss tábornokot, aki 1918 márciusáig a hadsereg vezérkari főnöke volt, majd a Legfelsőbb Haditanácsban képviselte az amerikai haderőt. A vezérkar főnökeként őt a szintén modern gondolkodású Peyton Conway March követte 1921-ig, majd régi-új emberként Pershing töltötte be e pozíciót a békeévek és az izolációs politika miatt jelentősen megcsappant létszámú hadseregben. Theodore Roosevelt exelnök és hű barátja, Leonard Wood tábornok is a puskaport szagolt katonák közé tartoztak, noha öntörvényű, akaratos katonaként tartották őket számon. A fiatal tiszték közül meg kell említeni Douglas MacArthurt, aki akkor még ezredesi rangban a 42. hadosztály vezérkari főnöke volt. A második világháború egyik legismertebb amerikai tábornoka, George Patton pedig századosként szolgált a Mexikóba küldött büntető expedícióban. Az amerikai hadba lépés után az elsők között utazott Franciaországba, ahol harckosizó-kiképző iskolát alapított.

Megállapítható tehát, hogy a hadba lépés után egyértelműen a katonai képzettséggel (*West Point*) rendelkező tiszteknek szavaztak bizalmat. A Rooseveltt és Wood által 1898-ban vezetett hadműveletek elhanyagolhatóak voltak az első világháború harcaihoz képest, mindketten a civil szférából érkeztek, valamint a nagyobb egységek vezetéséhez sem volt megfelelő tudásuk. Pershing és March kinevezésének ezért jelentős szerepe volt az amerikai hadsereg felzárkózásában.

Az Egyesült Államok lakossága vegyes érzelmekkel fogadta az első világháborúba való belépést, noha azt nagymértékben megkönnyítette Németország ösztönzése. A német vezetés nemcsak Wilson 1916. december 18-án közzétett békejavaslatát utasította el, hanem Mexikónak az Egyesült Államok elleni hadba lépése esetén amerikai területeket ígért jutalmul (*Zimmermann-távírat*). Az amerikai hadüzenet mellett szólt a Németország által 1917. február 1-jén felújított korlátlan tengeralattjáró-háború is. A hadba lépés után Wilson hangzatos előadásokat tartott az amerikai kötelességtudatról és a demokrácia védelméről. 1917 tavaszán és nyarán elhangzott beszédeiben hosszasan elemezte a háború okait. Arra a következtetésre jutott, hogy a német militarizmus Európa békéjének legfőbb gátja, ezért azt mindenképpen fel kell számolni, vagyis Németország feltétel nélküli megadásáig kell folytatni a harcot. Ez magyarázza azt, hogy XV. Benedek pápa 1917 augusztusában közzétett

1917.; David Franklin Houston on U. S. War Readiness, 1917. www.firstworldwar.com Primary Documents. Az előbb említett témát Pershing is részletesen tárgyalja emlékiratainak első kötetében, valamint March is önálló fejezetekben fejti ki a hadi termelés fejlesztését (lásd az 1. és a 2. jegyzetet).

békeajánlatára is nemleges választ adott, mondván, hogy a háború előtti helyzet visszaállítása csak Németországnak kedvezne.¹⁶

Az Egyesült Államok hadba lépésének ideje egybeesett egy súlyos francia vereséggel. Ekkor zajlott le ugyanis a *Nivelle-offenzíva* (a francia hadsereg akkori vezérkari főnökéről kapta a nevét), amely teljes kudarc volt a francia vezetés számára. Közvetlenül a támadásorozat után robbant ki a hadtörténelem legnagyobb zendülése, amelynek során 54 hadosztály tagadta meg az engedelmességet. Nivelle utóda, Pétain marsall végül kemény megtorlással rendet tudott teremteni, de támadó hadműveletekre egészen az 1917-es hadiév végéig nem volt képes a francia hadsereg. Nem meglepő, hogy ilyen körülmények között az antanthatalmak vezetői nagy sikerként könyvelték el az amerikai hadba lépést. Pershing tábornok 1917. június 8-án érkezett meg Nagy-Britanniába, ahol V. György angol király és Lloyd George miniszterelnök világossá tették számára, hogy a háború megnyeréséhez nélkülözhetetlen az amerikai haditermelés és katonaaállítás jelentős növekedése.

Akkorra a német hadsereg már kedvezőbb helyzetben volt, mivel 1917 júliusában a *Kerenszkij-offenzíva* bukása után Oroszország hadereje összeomlott, így a keleti hadszíntéren állomásozó német alakulatok legnagyobb részét át lehetett csoportosítani a nyugati hadszíntérre. Az aggodalmat tovább növelte, hogy október végén Caporetto mellett az Osztrák-Magyar Monarchia csapatai súlyos vereséget mértek az olasz hadseregére.

Az orosz front összeomlása után Olaszországnak a háborúból való kiesése katasztrófát jelentett volna az antant számára, ezért a katonai vezetők a lehető legszorosabb együttműködést szorgalmazták, és tanácskozára ültek össze Rapalló városában. Egyeztetéseik eredményeképpen 1917. november 7-én megalakult a Legfelsőbb Haditanács, (*Supreme War Council*) mely az antanhaderők egységesebb irányítását volt hivatott elősegíteni. Kiemelten fontosnak tartották a nyugati hadszíntér harcselekményeinek jobb összehangolását, valamint az olasz hadsereg moráljának javítását. Ugyanis a caporettoi olasz vereség volt egyik fő oka e szervezet életre hívásának. Pershing kifejezetten rossznak látta a brit és a francia haderő közötti együttműködést. Ezt az észrevételét Lloyd George brit miniszterelnökkel is közölte. A caporettoi csatát emlékirataiban katasztrófának nevezte, jelezve annak súlyosságát.¹⁷ Az említett ütközetet és a francia–brit hadvezetés közötti rossz együttműködést jelölte meg a szervezet megalakulásának legfontosabb okaként. Mindketten ráébredtek, hogy a kialakult helyzetben egyre inkább a német hadsereg fölénye rajzolódott ki, mivel az olasz hadsereg támogatására és talpraállítására átdobott antanthadosztályok a franciaországi arcvonalat gyengítették.

Bliss tábornok, az amerikai hadsereg vezérkari főnöke is azon a véleményen volt, hogy a súlyos katonai helyzet egyértelműen Oroszország háborúból való kilépésének és a Caporettonál elszenvedett olasz vereségnek volt a következménye. Ő is észrevette a brit–francia együttműködés hiányát. Nagyon károsnak tartotta a nemzeti érdekeknek a közös érdekek fölé helyezését. Sok más katonai vezetővel együtt Bliss is csak 1919-re tartotta lehetségesnek a győzelem kivívását. Ez azonban véleménye szerint csak akkor lett volna lehetséges, ha 1918-ban el tudják kerülni a vereséget. Természetesen ő is sürgette a kereskedelmi hajózás korlátozását az amerikai katonák gyorsabb átszállítása érdekében.¹⁸

¹⁶ Stannard Baker, Ray–Dodd, William E. (ed.): *The Public Papers of Woodrow Wilson*. I–VI. köt. London, 1927. V. köt., 62.

¹⁷ Pershing: *My Experiences in the World War*, I. köt., 207.

¹⁸ Seymour, Charles (ed.): *The Intimate Papers of Colonel House*. Vol. I–IV. London, 1926–1928. III. köt., 311–312.

Pershing véleménye szerint Németország hadserege már a 19. század utolsó harmada óta a legerősebb volt Európában. Ugyancsak élen járt a hadiipari termelés megszervezésében, valamint a hadtudományok oktatásában.¹⁹ Említésre méltó, hogy egy katonai ügyekben járatanabb politikus, William Howard Taft volt elnök német hadseregről megfogalmazott véleménye egybecseng a tábornokéval. Taft szerint Németország még távolról sem volt kimerülve 1917 nyarán. Hangsúlyozta, hogy a német hadsereg már az 1870-ben vívott porosz–francia háború idején is egy kiválóan működő gépezet volt, az azóta eltelt idő alatt pedig folyamatosan erősödött.²⁰

Peyton Convay March tábornok, a későbbi vezérkari főnök is igen erősnek látta a német hadsereget. Tisztában volt Németország kedvező demográfiai viszonyaival, mivel szerinte minden évben 800 000 fős emberanyag állt a hadsereg rendelkezésére, ugyanakkor a veszteség átlagosan 435 000 katona volt évente. Ehhez járult még, hogy a nagy csatákban a német hadsereg vesztesége mindig kevesebb volt az antanthatalmakénál.²¹ Ennek tükrében világos, hogy az erőviszonyok 1918 elejére egyértelműen a németek számára voltak kedvezőek. Igen fontos kiemelni, hogy mindkét tábornok ütőképes haderőnek tartotta az Osztrák–Magyar Monarchia hadseregét is. Véleményük szerint 1917 második felében vívott harcaik – különösen a caporettói csata – nagymértékben hozzájárultak a nyugati hadszíntéren lévő antantcsapatok szorult helyzetéhez.

Pershing november közepén felmérte a hadi helyzetet és a nyugati front 1918-ra várható erőviszonyait. Az antanthaderőt 102 francia, 58 brit, 6 belga és egy portugál hadosztályra becsülte. Ehhez társult még két amerikai – az 1. és a 26. – hadosztály. Utóbbiak ekkor azonban még nem voltak alkalmasak támadó hadműveletekre.²² A Franciaországba behajózott és a harcokba érdemben beavatkozni képes amerikai haderőt 1918 júniusára 21–22 hadosztályban adta meg. Ez azt jelentette, hogy amerikai egységek nem vehettek részt nagy számban a tavaszi hadműveletekben. A nyugati hadszíntéren állomásozó német hadosztályok létszámát 150-re tette, azonban véleménye szerint ezekből csak 60 volt első osztályú, mivel a többinek az őszi brit offenzíva jelentősen meggyengítette sorait, embertartalékaik pedig már szinte csak 17–18 éves fiatalokból álltak. A keleti fronton állomásozó német hadosztályok közül 36-nak teljes volt a létszáma, és bármikor alkalmasak lehettek támadásra, valamint a továbbiak is jó állapotban voltak. Az Olaszországban állomásozó és az osztrák–magyar hadakat Caporettónál segítő 9 német hadosztályt is teljes létszámúnak találta.

Az összes bevethető német erőt 217 hadosztályban adta meg, amelyekhez érdekes módon hozzáadta az Osztrák–Magyar Monarchia 48 hadosztályát is. Pershing ugyanis azzal számolt, hogy az olasz hadsereg felbomlása miatt az osztrák–magyar haderő legnagyobb részét Franciaországba küldik. Császári és királyi csapatok viszont nem vettek részt ekkora számban az 1918 tavaszán megindított német offenzívákban. Azonban a 217 német hadosztály is jelentős erőfölénybe került a szövetségesekkel szemben. Ha figyelembe vesszük a már korábban említett demoralizáló eseményeket, kiválglik, hogy helyesek voltak az amerikai tábornok számításai.

Pershing azonban még e kedvezőtlen feltételek alatt is lehetségesnek tartotta, hogy a szövetségesek képesek kitartani védelemben. Javasolta, hogy minden amerikai üzem fokoz-

¹⁹ Pershing: *My Experiences in the World War*, I. köt., 4.

²⁰ William Howard Taft on America's Decision to go to war. www.firstworldwar.com. Primary Documents.

²¹ March: *The Nation at War*, 293.

²² Ezt bizonyítja az a tény is, hogy az amerikaiak 1917 novemberében szenvedték el első veszteségeiket.

za termelését, nyárig növeljék a frontszolgálatra alkalmas katonák számát, és hogy minden lehetséges hajóteret a katonák és a hadianyag átszállítására fordítsanak. Ennek érdekében szorgalmazta, hogy a teljes hajóállományt bocsássák a hadügyminisztérium rendelkezésére. 1917. december 2-án Baker hadügyminiszternek küldött üzenetében összefoglalta az őszi és a téli események miatt kialakult helyzetet. Ebben még komorabb képet festett a nyugati hadszíntérről: „A szövetségesek nagyon gyengék, és nekünk a segítségükre kell szívnünk ebben az évben (1918-ban – T. P.). A következő évben túl késő lehet. Kétséges, hogy ki tudnak tartani 1919-ig, hacsak nem kapnak tőlünk idén nagy segítséget.”²³ A sikeres amerikai hadműveletekhez 4 hadtest vagy 24 hadosztály felállítását és Franciaországba küldését irányozta elő 1918 júniusára. Ehhez a hadsereg rendelkezésére álló hajóternek másjusra havi 2 millió tonnányira kellett volna emelkednie.

Theodore Roosevelt, az Egyesült Államok volt elnöke (1901-től 1909-ig töltötte be ezt a tisztséget) is határozott tervekkel állt elő, látva az Európában harcolók szorult helyzetét. Önkéntes alakulatok élén akart Franciaországban harcolni, majd ennek elutasítása után is folyamatosan elemezte a nyugati hadszíntér eseményeit. Kiemelte, hogy elkerülhetetlenek a gyors és radikális újítások a hadseregben, mivel az egy modern háborúba készül egy jól képzett és jól szervezett haderő ellen.

A frontkatonák körében feszültség volt észlelhető az 1917–1918-as tél folyamán, a politikai és katonai vezetők azonban nem törtek meg. Ebben nagy szerepe volt Clemenceau francia miniszterelnöknek. A politikus többször is kinyilvánította, hogy Párizs esetleges eleste után is folytatni fogják a harcot. „Párizs előtt, Párizsban és Párizs után is harcolni fogok”²⁴ – jelentette ki. Mondatát azonban inkább propagandaszólamnak, mint katonailag megalapozott nyilatkozatnak kell tekintenünk. Pétain marsall (az 1916-ban vívott verduni csata hőse) rosszabbnak ítélte az 1918-as hadiév kilátásait a két évvel korábbinál. Akkor a németek egy irányban támadtak, a francia marsall szerint 1918 tavaszán viszont legalább három irányból volt várható a támadás.

Pershing megemlítette, hogy az amerikai csapatok frontra szállítását az amerikaiak saját hatáskörükben kívánják lebonyolítani. Szorgalmazta, hogy az amerikai katonákat külön hadseregbe kellene szervezni, és saját frontszakaszt kellene bízni rájuk. Noha a pesszimisták többségben voltak, derülátóbb vélemények is elhangzottak 1917–1918 telén. Edward Mandell House, Wilson elnök tanácsadója szintén észrevette az antanthadseregek közötti együttműködés hiányát. Világossá tette, hogy csak jobb csapatmunkával lehet megnyerni a háborút. Kifejtette, hogy a német hadsereg sikerei a hadvezetés kiváló szerveztségében rejlenek, ám a hadműveletek jobb összehangolásával könnyen elérhetőnek tartotta a győzelmet.²⁵ Joffre marsall sem látta annyira súlyosnak a kialakult helyzetet, mint Pétain. Véleménye szerint 1918 első felében az antant csapatok ki tudnak tartani az amerikai segítség megérkeztéig, utána pedig ellentámadást lehet indítani. Az 1914-ben vívott első marne-i csatát említette példaként, ugyanis a német haderő ott is jelentős fölényben volt – főleg a tüzérség –, ám ennek ellenére sem tudott áttörést elérni. A francia marsall helytelenítette a várható német offenzíva túlzott beharangozását, szerinte ez csak a harci szellemet gyengítette.²⁶

Ismételten felvetődött az amerikai alakulatok különállásának a kérdése is. Pétain marsall javasolta, hogy minden amerikai hadosztályból 4 gyalogezred 2–3 hónapos közös ki-

²³ Pershing: *My Experiences in the World War*, I. köt., 250.

²⁴ March: *The Nation at War*, 27.

²⁵ *The Intimate Papers of Colonel House*, III. köt., 309.

²⁶ Pershing: *My Experiences in the World War*, I. köt., 307.

képzésen vegyen részt francia hadosztályokkal, majd ennek letelte után újjá lehetne szervezni az amerikai hadosztályokat. Pershing tiltakozott a terv ellen, mivel szerinte így megszorodtak volna a hatásköri viták a két haderő között, valamint a nyelvi nehézségeket sem látta megoldhatónak. A britekkel való együttműködésre jobban hajlott. Clemenceau döntő fontosságúnak nevezte az amerikaiak mielőbbi harcba küldését, ezért Pétain marsallnak adott igazat. Az amerikai hadvezetés végül elfogadta a tervet, de kikötötték, hogy az amerikai ezredek nem olvasztják be francia hadosztályokba.²⁷

1918 januárjában 175 000 amerikai katona volt francia földön. Ebben a számban benne volt az a 100 000 fő is, akik még csak a kiképzés végső fázisában voltak. Az Egyesült Államokban viszont már 45 hadosztály volt szervezés alatt, és a kiképzésük is megkezdődött. Ennek tükrében világos, hogy a katonák átszállítása nem tudott lépést tartani az igényekkel. Pershing 1918 februárjának végére 12 teljes hadosztályt akart látni a nyugati fronton, hogy tavasztól az amerikai csapatok már nagy számban részt vehessenek a hadműveletekben. A csapatok létszáma azonban csak lassan nőtt. Február elején 120 000 főnyi harcoló, valamint 34 000 főnyi műszaki egység volt Franciaországban 61 000 fős kiszolgáló személyzettel.

A szárazföldi erők fejletlenségéből adódó csúszás miatt az amerikai katonai vezetők a légierő fejlesztésével kívántak mielőbb hatékonyabb segítséget nyújtani szövetségeseiknek. E tervük mellett szolt, hogy amerikai pilóták már 1915 nyarától kezdve harcoltak Németország ellen. 1916 áprilisában megalakult az *Escadrille Americana*, amit később a német diplomácia tiltakozása miatt *Escadrille Lafayette* névre kereszteltek át, a benne harcoló amerikaiak pedig francia állampolgárságot kaptak. Az egység kiképzésében nagy szerepe volt az ugyancsak 1915 óta Franciaországban harcoló Victor Lufbery-nek, aki az egység vezetője lett. Az Egyesült Államok hadba lépésének idejére már 199 lelőtt német gép szerepelt az egység listáján.²⁸ Nem meglepő tehát, hogy 1917 tavaszától a légierő fejlesztésére is hatalmas összeget – 640 millió dollárt – különítettek el.²⁹ Az önálló amerikai hadműveletek megkezdésének idejére már sikerült a támadó csapatoknak légifölényt biztosítani. Az 1918. szeptember 12-én St. Mihiel térségében megindult kb. félmillió amerikai katonát már 1500 gép támogatja.³⁰

Az Egyesült Államok katonai vezetésében egy nagy jelentőségű személycseré zajlott le még a német támadássorozat megkezdése előtt, egészen pontosan március 4-én. A nyugálmányba vonult Bliss tábornokot az a Peyton Conway March váltotta fel, aki addig éppen Franciaországban harcolt ütegparancsnokként. March elhatározta, hogy minden rendelkezésre álló eszközt igénybe vesz az Európában állomásozó amerikai csapatok létszámának növelésére. Az új vezérkari főnök is osztotta azt a véleményt, mely szerint a brit és a francia hadsereg már 1917 májusa óta a mély krízis időszakát élte. Ennek szellemében látott munkához. A tábornok szerint a legnagyobb gondot a csapatszállító hajók hiánya okozta. March vitába keveredett Herbert Hooverrel is, aki akkoriban a Belgiumba irányuló segélyszállítmányok behajózását szervezte. Arra kérte a politikust, hogy engedjen át neki hajókat, a tiltakozás után pedig frappáns érv hangzott el részéről: „Hoover úr! Abban az esetben, ha nem szállítunk embereket Franciaországba, hamarosan nem lesz kiknek segélyszállítmányt küldeni.”³¹ A politikus néhány nap múlva igazat adott a tábornoknak. A vezérkari főnök egy

²⁷ Pershing: *My Experiences in the World War*, I. köt., 276.

²⁸ Jackson, Robert: *A Flamand légi háború*. Debrecen, 2003. 89.

²⁹ David Franklin Houston on U. S. War Readiness. www.firstworldwar.com. Primary Documents.

³⁰ Mitchell, William: *Our Air Force. The Keystone of National Defense*. New York, 1921. 141.

³¹ March: *The Nation at War*, 72.

másik alkalommal megjegyezte: „Még akkor is katonákat fogok küldeni Franciaországba, ha úszniuk kell.”³²

March szerint a csapatszállító hajók túl hosszú idő alatt tették meg a Franciaország és az Egyesült Államok közötti távolságot. Emellett a be- és a kirakodás is nagyon sok időt vett igénybe. 1917-ben ez 52–67 nap között mozgott. Kemény munkával sikerült ezt 35 napra csökkenteni. A *Leviathan* nevű szállítóhajó 21 000 katonával a fedélzetén már csak 27 nap alatt tette meg az utat. A két leggyorsabb csapatszállító a *Northern Pacific* és a *Great Northern* volt. Ezek már 19 nap alatt képesek voltak teljesíteni küldetésüket.³³

March tábornok visszaemlékezése is napvilágot látott könyv alakban, több évvel a háború lezárása után. Ha Pershing emlékirataival össze akarjuk hasonlítani, azt látjuk, hogy hasonlóságok és különbségek egyaránt fellelhetők. Mindketten kiemelték hazájuk hadseregének fejletlen voltát. Ebből azt szűrték le, hogy az Egyesült Államok tette a legnagyobb erőfeszítéseket valamennyi nagyhatalom közül. March is részletes és elfogulatlan összefoglalást adott a háború első éveiről. A legjelentősebb összecsapásnak az első marne-i csatát nevezte. Véleménye szerint azt Helmuth von Moltke,³⁴ a német hadsereg vezérkari főnöke nyerte meg a franciáknak, mivel sem egészségi állapotánál, sem koránál fogva nem volt alkalmas posztjának betöltésére.

Pershinghez hasonlóan ő is igen tárgyilagosan nyilatkozott a német hadseregről. March munkájából is az olvasható ki, hogy a németek jelentős fölénybe kerültek az 1917-es hadiév második felében, s ez a fölény egészen 1918 júliusáig fennállt. Könyve azonban sokkal lényegretörőbb Pershing munkájánál, továbbá másképpen is épül fel. Két külön fejezetben olvashatunk az amerikai katonáknak az oroszországi intervenció haderőben vívott harcairól, Leonard Wood tábornok AEF-főparancsnokká való kinevezésének elvetéséről. A leg részletesebben azonban az amerikai hátország háborús erőfeszítéseit, valamint vezérkari főnökségének momentumait mutatta be.

March több helyen is bírálta Pershing tábornokot; véleménye szerint az expedíciós erők parancsnoka inkább diplomataként, mint katonaként viselkedett Európában, főleg a kezdeti időkben. Elmondása szerint kollégája túlságosan engedékeny volt a brit–francia parancsnokok javára. Érdekes módon az amerikai csapatok hadműveleteiről szinte semmit nem tartott közlésre érdemesnek az utókor számára, mivel ezekről nála alig esik említés. Ellenben nem mulasztotta el kiemelni, hogy pilótaként szolgáló fia 1918 augusztusában bevetés közben hősi halált halt.

1918. március 21-én végül megindult a régóta emlegetett német támadássorozat, melynek első hulláma a brit csapatokat célozta meg. Nyolcnapi harc eredményeképpen 56 km-es előrenyomulást könyvelhettek el a német csapatok, 60 kilométernyire megközelítve a francia fővárost, ami az évek óta folyó állóháború után valósággal sokkolta a közvéleményt. A német hadvezetés azzal számolt, hogy egymás után győzik le a francia és az angol hadseregeket, hogy a főerők elfoglalhassák a francia fővárost. Az angol csapatokat ez idő alatt néhány hadtestnyi katonának kellett feltartóztatni. A tél folyamán ütköztetett különböző álláspontok közül úgy tűnt, hogy végül Pétain marsallé fog beigazolódni.

Pershing is úgy látta, hogy a lendületbe jött német offenzíva a legnagyobb fenyegetés az Egyesült Államok háborúba való belépése óta. Az amerikai tábornok véleményét olvasva úgy tűnik, hogy messze volt még a háború vége: „Németország legjobb katonái, legtehetsé-

³² March: *The Nation at War*, 73.

³³ March: *The Nation at War*, 76.

³⁴ Az 1870-es sedani győző hasonnevű unokaöccse. 1906-tól 1914. szeptember 14-ig töltötte be a vezérkari főnöki tisztséget.

gesebb tábornokai a háborúban nyert hároméves tapasztalattal indultak támadásba.”³⁵ Peyton Conway March tábornok is elismerte az 1918 tavaszán indított német hadműveletek nagy erejét és jelentőségét. Hangsúlyozta, hogy a német hadsereget sokkal jobban felkészítették a támadó hadműveletekre, mint az antanthatalmak csapatait.

A nehéz helyzetben újra felmerült az amerikai csapatok különállásának a kérdése is. A helyzet súlyossága miatt Pershing kénytelen volt engedni Foch marsall javára: „Ebben a pillanatban nincs semmi kérdés, csak a harc. Gyalogságunk, tüzérségünk, légierőnk és mindenünk, amink van, az Öné, használja arra, amire kívánja. Még több fog érkezni, olyan mennyiségben, hogy kielégítse az igényeket. Azt kell mondanom Önnek, hogy az amerikai nép büszke lesz, hogy részt vehet a történelem legnagyobb csatájában.”³⁶

Ezek után már csak az volt a kérdés a háború kimenetele szempontjából, hogy melyik oldal képes gyorsabban pótolni veszteségeit. A britek is elismerték, hogy „teljesen világos, hogy az emberanyag az alapvető kérdés, amellyel a szövetségesek most szembesülnek.”³⁷ A németeknek döntő csapást kellett mérniük nyár végéig a brit–francia hadakra, az antant-csapatoknak viszont az előbbi időpontig kellett feltartóztatni a német hadosztályokat. Ebben a helyzetben nem meglepő, hogy még nagyobb erőfeszítéseket tettek az amerikai egységek Franciaországba való szállítására.

1918. május 27-én indult meg az újabb német támadás, ezúttal azonban a franciák ellen, Párizstól északra. Az offenzíva 40 km-re szorította vissza a francia csapatokat Párizs felé, és a támadók elérték a Marne folyót. Német kézre került Soissons, valamint Chateau–Thierry is. Ekkor alakult ki az ún. „marne-i zsák.” A franciák 60 000 hadifoglyot és nagy mennyiségű hadianyagot vesztek.

Június 3-án a három nagy antanthatalom vezető politikusa (Lloyd George, Clemenceau, Orlando) a Versailles-ban tartott tanácskozás után üzenetet küldött Wilson elnöknek, melyben köszönetet mondtak az amerikai hadba lépésért, és a – nem túl szép – kilátásokról számoltak be. A katonai helyzetet kritikusnak nevezték: „Az ellenség számbeli fölénye Franciaországban nagy, és nincs lehetőség Nagy-Britannia, valamint Franciaország hadosztályainak a létszámát növelni. [...] *Nagy a veszély, hogy a háborús vereség bekövetkezik* (kiemelés – T. P.), hacsak a szövetségesek számbeli hátrányát nem egyenlíti ki az amerikai csapatok lehető leggyorsabb bejövetele. [...] Lehetetlenség a döntő győzelmet kivívni, hacsak az Egyesült Államok nem állít fel egy olyan hadsereget, amely képes a szövetségesek számára létszámfölényt teremteni.”³⁸ Ezt Pershing és az antant vezetői egyaránt legkevesebb 100 amerikai hadosztály részvételével látták megvalósíthatónak, havi 300 000 katona behajózásával.

March tábornok megvalósíthatatlannak tartotta Pershing 100 hadosztály kiképzésére és arcvonalba küldésére vonatkozó tervét. 1919 nyarára 80 amerikai hadosztály kiképzését, felszerelését és francia földön való bevetését tartotta reálisnak és kívánatosnak. Véleménye szerint az előbb említett időpontra az amerikai csapatok 80 hadosztálynyi erővel is átvették volna a vezető szerepet a nyugati hadszíntéren, hiszen egy tengerentúli hadosztály legalább

³⁵ *Final Report of John Joseph Pershing*. Washington, 1922. 31.

³⁶ Pershing: *My Experiences in the World War*, I. köt., 365.

³⁷ *The Intimate Papers of Colonel House*, III. köt., 450.

³⁸ *The Intimate Papers of Colonel House*, III. köt., 461–462. Nem érdektelen megemlíteni, hogy a House-iratok összeállítója, Charles Seymour amerikai történész is elismerte a levél nagy jelentőségét azért, hogy a szövegünkben is kiemelt mondatot idézte „Force Without Stint Or Limit” c. fejezetének elején. A dokumentum fontosságát az is bizonyítja, hogy több forrásban is olvasható. Lásd még: Pershing: *My Experiences in the World War*, II. köt., 80. old. és *Report of Pershing*: 50.

két brit vagy francia egységgel ért fel. A 100 hadosztály felállítását szorgalmazó program esetében a minőség visszaszorulását sejtette a mennyiség javára.

A Franciaországba átszállított amerikai csapatok számának növekedését érdemes részletesebben megvizsgálni. 1918 áprilisáig az európai országba érkező katonák száma még a százezret sem érte el havonta. Márciusban 84 000, áprilisban 116 000 amerikai katonát tettek partra. 1918 májusa hozta a nagy áttörést, mivel az akkor behajózott katonák száma 246 000 volt. Ez egybeesett a németek legnagyobb sikert hozó, május végén indított támadásával. Júniusban 278 000, júliusban pedig már több mint 306 000 katona érkezett Franciaországba. A Legfelsőbb Haditanács június elején kezdődött ülésén Clemenceau felvetette, hogy a tapasztalatlan amerikai katonák helyett a korábbiakban orosz fogságba esett, Vlagyivosztokban állomásozó cseh nemzetiségű katonákat szállítsák Franciaországba. A francia elnök azzal érvelt, hogy az amerikaiakkal ellentétben a cseheknek már volt háborús tapasztalata. Lloyd George ellenezte, Orlando viszont támogatta a tervet.³⁹ Clemenceau ötlete mögött az a megfontolás állhatott, hogy megpróbál amerikai csapatok közreműködése nélkül fordulatot elérni a háború menetében. A francia politikus nem tudta, vagy csak figyelmen kívül hagyta, hogy a cseh katonák létszámukat tekintve alkalmatlanok arra, hogy érdemben beavatkozzanak a harcokba. A gyors amerikai létszámnövekedés végül erre a kérdésre is megadta a választ; egyértelművé lett, hogy az amerikai hadsereg megkerülhetetlen lesz a továbbiakban. A francia miniszterelnökkel ellentétben más vezetők már csak az amerikai csapatok megérkezésében bíztak. Diaz tábornok, az olasz hadsereg vezérkari főnöke ugyanis 1918. szeptember 6-án húsz amerikai hadosztályt kért Pershingtől. Az irreális kérést az amerikai visszautasította, mivel akkor már javában folytak az első önálló amerikai hadművelet előkészületei.⁴⁰

Szintén a fentebb bemutatott meredek létszámnövekedésnek volt köszönhető, hogy a nagy riadalmat keltő német offenzíva végül kifulladt. A német hadvezetés ugyanis azzal számolt, hogy 1918 júniusa előtt az Egyesült Államok „mindössze” 500 000 katonát tud kiképezni, és e számnak is csak a töredékét képes francia földön bevetni. Ezzel szemben akkorra már 900 000 amerikai katona volt Franciaországban, további egymillió pedig valamelyik kiképzőtáborban.⁴¹ Mindezek ellenére March felismerte a nagy veszélyt, amit a támadás jelentett. Elgondolkodtató véleménye szerint a *Schliffen-terv* és az 1918 márciusában indított offenzíva hadműveleteinek ötvözése meghozhatta volna Németország számára a döntő győzelmet.⁴²

Mondanunk sem kell, hogy szinte valamennyi katonai vezető – köztük Pershing is – a német támadássorozat visszaverése ellenére továbbra is azon a véleményen volt, hogy legkevesebb egy év szükséges a döntő győzelem kivívására. Wilson elnök legfőbb bizalmasa, House ezredes azonban még az 1918-as évben lehetségesnek tartotta a háború győztes befejezését. „Úgy hiszem, hogy Ausztria–Magyarország teljesítőképességének határán van, valamint a német nép meg fog szabadulni a szélsőséges militaristáktól idén ősszel, ha nem aratnak addigra döntő győzelmet.”⁴³ Az elnök tanácsadója igen optimista volt, véleményét ekkor még kevesen osztották a katonai vezetők között. Kétségtelen, hogy az általa említett országok gazdasága egyre nehezebben viselte a háború terheit, azonban e megállapítás – az

³⁹ Palmer, Frederick (ed.): *Bliss, Peacemaker. The Life and Letters of General Tasker Howard Bliss*. New York, 1934. 277.

⁴⁰ Pershing: *My Experiences in the World War*, II. köt. 256–257.

⁴¹ March: *The Nation at War*, 77.

⁴² March: *The Nation at War*, 297.

⁴³ *The Intimate Papers of Colonel House*: III. köt. 464.

Egyesült Államokat leszámítva – már minden hadban álló országra nézve igaz volt a háborúnak ebben a szakaszában.

1918. július 24-én konferenciára gyűltek össze az antant katonai vezetői. Foch rövid helyzetértékelésében megállapította, hogy a július 15-én indított német támadást is sikerült megállítani, ezután pedig ellentámadásba kezdtek a szövetséges csapatok. Általános volt a vélemény, hogy a támadást teljes erővel folytatni kell, mivel a németek nem taktikai okokból húzódnak vissza, hanem teljes visszavonulásban vannak. A konferencia igazi jelentősége azonban abban rejlett, hogy 1917 nyara óta ez volt az első olyan összejövetel, amelyen kedvező hírekről számolhattak be annak résztvevői. Alig több mint másfél hónap telt el az antant vezető politikusai által Wilsonnak küldött lemondó hangnemű segélykérés óta. Pershing szerint a konferencia kifejezetten jó légkörben zajlott.⁴⁴ A hadtörténelem egyik legszorosabb versenyfutását az antanthatalmak nyerték meg. Minden feltétel adott volt tehát a német hadsereg Franciaországból való kiszorítását célzó hadműveletek megkezdésére.

Az amerikai csapatokat két, egymástól jól elkülöníthető hadjáratban vetették be. 1918. szeptember 12-én indult meg az első világháború első önálló amerikai támadássorozata St. Mihiel térségében. Az offenzíva fő célja a St. Mihiel környékén a francia–amerikai vonalakba nyúló könyök felszámolása volt. A hadművelet sikeres volt, ám igazi jelentősége abban állt, hogy végleg elnémította a tengerentúli csapatokat bíráló hangokat.

A következő, egyben utolsó, Franciaországban indított nagyszabású amerikai támadó hadművelet 1918. szeptember 26-án indult meg a Meuse folyó és az Argonne-i erdő térségében. Korábban is heves harcok dúltak e területen, ezért a védelmi rendszerek itt az átlagosnál sokkal mélyebbek voltak. A németek számára nélkülözhetetlen volt ez a terület, az utánpótlás számára nélkülözhetetlen Metz városának közelsége miatt. A támadók november elejére már több ponton átkeltek a Meuse folyón, és Sedant fenyegették. A két offenzíva közül egyértelműen az utóbbi volt a jelentősebb, hiszen az amerikaiak abban már a Franciaországban harcoló német erők negyedét kötötték le.

Az Egyesült Államok hadserege az előbbi helyszíneken kívül harcolt még Szovjet-Oroszországban a bolsevik rendszer ellen küzdő fehér csapatok oldalán, Arhangelszk és Vlagyivosztok térségében. A nyugati hadszíntéren kialakult súlyos helyzet miatt csak néhány hadosztálynyi erő érkezett az előbb említett városokba. Az olasz hadsereg harci kedvét volt hivatott erősíteni a 332. gyalogezred, amely 1918 nyarán érkezett meg az isonzói hadszínterre. A tengerentúli katonák részt vettek az ugyanazon év októberében indított támadásban, amely meghozta a végső győzelmet Olaszországnak.

Már a korábbiakban utaltunk rá, hogy az 1918-as hadiévben a katonai vezetők jelentős része egy 1919 nyaráig–őszéig elhúzódó háborúval számolt. Pershing még 1918 szeptemberében sem tartotta lehetségesnek a hadműveleteknek az előbbi évben való befejezését. Csak a meuse-argonne-i offenzíva végéhez közeledve, 1918 októberének második felében kezdett el komolyan számolni a háború ugyanabban az évben való befejezésének lehetőségével.⁴⁵

Az Egyesült Államok hadseregének harcba indulását mind a francia–brit, mind a német hadvezetés feszülten figyelte. A brit és a francia vezetők kezdetben egyértelműen az ország hadianyagszállításait látták a legjelentősebb segítségnek, a hatékony haderő kiképzésével kapcsolatban pesszimistábbnak bizonyultak. A német hadvezetés az Egyesült Államok hadseregének a harcokból való kimaradásával számolt a hadba lépéstől 1918 nyaráig terjedő

⁴⁴ Pershing: *My Experiences in the World War*, II. köt., 171–172.

⁴⁵ *Report of Pershing*: 50.

időszakban. Számításai helyességét igazolja, hogy 14 hónap telt el jelentősebb amerikai hadműveletek nélkül.

Pershing álláspontját már korábban idéztük, amely szerint katonái szinte minden esetben kiválóan teljesítették a rájuk bízott feladatokat. March a tőle megszokott tömörséggel megjegyezte: „Elfoglaltság nélkül mondhatom, hogy az amerikai katona egyenlő volt bármely ország katonájával.”⁴⁶ Egyes német katonai vezetők viszont kifejezetten rossznak minősítették az amerikaiak harctéri teljesítményét.

A francia katonák tárgyilagos képet festettek szövetségesükről, megemlítve hibáikat és erőnyeiket egyaránt. 1918. szeptember 26-án megindult a Meuse–Argonne környéki offenzíva, amelyben főleg amerikai csapatok harcoltak. A franciák véleménye szerint kezdetben sok volt a gyakorlatlanság a tengerentúlról érkezett csapatok körében. A támadások közben gyakran előfordult, hogy egyes egységek rendezetlenül menekülni kezdtek. Maga a hadművelet viszont igen váratlan volt a németek számára, amelyben a támadók vesztesége kevés volt. A franciák elmondása alapján szeptember 29-én különösen heves harcokat vívtak az amerikai csapatok az Argonne-i erdő térségében. Hibák továbbra is előfordultak, ezek közül az az eset a leginkább figyelemreméltó, amelynek során a 77. hadosztály katonái tévedésből baráti egységekre nyitottak tüzet Bayonville falu mellett.⁴⁷

A német hadvezetés körében sem maradt visszhang nélkül az amerikai csapatok franciaországi megjelenése. Az egyik legismertebb német stratégia, Erich Ludendorff tábornok többször is megemlítette emlékirataiban az Egyesült Államok hadba lépésének hatásait. Véleménye szerint az újonnan érkezett csapatok jelentősége abban állt, hogy azokat a front csendes szakaszain lehetett állomásoztatni, így onnan a tapasztaltabb francia és brit egységeket el lehetett vonni. Elismerte, hogy az amerikai hadba lépés és a katonai jelenlét egyaránt rossz hatást gyakorolt a német hadsereg moráljára.⁴⁸ Az amerikaiak harci teljesítményével kapcsolatban megemlítette, hogy bár a közkatonák bátran harcoltak, a vezetés gyakran nem állt a helyzet magaslatán. Ezek után a német katonák jobb képzettségére utalva megjegyezte, hogy ők magasabb harcértékűnek érezték magukat.⁴⁹

Ludendorffot (ahogy a teljes német politikai és katonai vezetést is) meglepetésként érte az Egyesült Államok hadseregének gyors létszámnövekedése az 1918 májusától júliusig terjedő időszakban. A német tábornok nem tartotta lehetségesnek, hogy csak ebben a három hónapban kb. háromnegyed millióval több ellenséges katonával kell szembenézniük. Elismerte, hogy a pihent katonák érkezése jelentősen javította az antantsapatoknak a háború kezdetéhez képest már igen alacsony harci kedvét.⁵⁰

Vilmos, német trónörökös nem volt jó véleménnyel az amerikai katonákról. A St. Mihiel-offenzívában harcoló egységekről elmondta: „Az amerikai támadások önmagukban rosszul voltak megtervezve; a katonák tudatlanok voltak a hadviseléssel kapcsolatban. Oszlopokban haladtak, így visszamaradt géppuskáinkkal lekaszáltuk őket. [...] Emellett az amerikaiaknak hihetetlen mennyiségű nehézlövegük volt.”⁵¹ A német parancsnok általánosságban is rossznak látta az amerikai csapatokat, ám ő is kénytelen volt elismerni az Egyesült Államok hadba lépésének hatásait: „Természetesen érezzük az amerikai hadba lé-

⁴⁶ March: *The Nation at War*, 295.

⁴⁷ *La Verité sur La Guerre*. 1914–1918. Paris, 1930. 141.

⁴⁸ *The Aisne and Montdidier – Noyon Operations*. Washington, 1922. 32.

⁴⁹ *Ludendorff's Own Story*. New York, 1919. Vol I. – II. II. köt., 267.

⁵⁰ *Ludendorff's Own Story*. 276.

⁵¹ *The Memoirs of the Crown Prince of Germany*. London, 1922. 206.

pés hatásait. Hatalmas mennyiségű hadianyagot és katonát szállítottak át.”⁵² A trónörökös sokkal kedvezőbb véleménnyel volt a brit és a francia katonákról, nézete szerint ők kiválóan harcoltak.

Charles Mangin francia tábornok, a második marne-i csatában küzdők egyik parancsnoka természetesen másként látta az amerikai csapatok teljesítményét. A nekik küldött üzenetéből árad az elégedettség: „Nagyszerű rohamotok megzavarta és meglepte az ellenséget, és rettenthetetlen kitartásokkal megakadályozták, hogy frissen felszerelt hadosztályaival ellentámadást indítson. [...] Rájuk támadni annyi, mint legyőzni őket.”⁵³ Mangin természetesen csak azt mondta, amit az amerikai vezetők és a katonák hallani akartak. Az igazság valahol a két elfogult vélemény (Mangin és Vilmos) között keresendő. A legtárgyilagosabb állásfoglalás talán Winston Churchill nevéhez kapcsolható. A brit politikus elismerte az amerikai csapatok 1918 második felében vívott harcának jelentőségét. A St. Mihiel térségében elért győzelmet egyértelműen a tengerentúli csapatoknak tulajdonította.⁵⁴

1918. november 11-én Németország feltétel nélkül letette a fegyvert. A német militarizmus felszámolását ezzel sikerült elérni. A győzelem után nagyarányú leszerelés vette kezdetét. 1919. június 30-ig 2 700 000 katonát szereltek le, 1920. január 1-től pedig már csak 230 000 főt tett ki az amerikai hadsereg.⁵⁵ Nem érdektelen megemlíteni, hogy az amerikai hadsereg 1939 nyarán sem volt nagyobb.⁵⁶ Ebből az következhetne, hogy semmilyen következtetést nem vontak le az első világháború és az azt megelőző időszak tanulságaiból, ám ez nem így történt. Az 1920-as évek jelentős gondolkodójává az a William Mitchell lépett elő, aki fiával együtt Franciaországban szolgált a légierőnél.

Mitchell munkásságát tanulmányozva világossá válik, hogy olyan viszony fűzte a légi erőhöz, mint Mahant a haditengerészethez. A legsürgetőbbnek az előbb említett haderő nem önállóságát látta. Ez azonban – megkésve – csak 1947-ben következett be. Nézete szerint egy modern légierővel – amelyben nagy hatótávolságú bombázók is helyet kapnak – teljes védelmet lehet biztosítani az Egyesült Államoknak. E cél eléréséhez 5000 elsővonalbeli gépet tartott szükségesnek.⁵⁷ Hangsúlyozta, hogy az első világháborúban a legsikeresebben működő amerikai fegyvernem a légierő volt. Nagy fontosságot tulajdonított az ellenség ipari központjai és közlekedési csomópontjai ellen végrehajtott támadásoknak.

Figyelemreméltó programja ellenére Mitchell már távolról sem gyakorolt olyan nagy hatást kortársaira, mint Mahan. Koncepciója részben hibás volt, igaz, ez csak a második világháború idején vált világossá, amikor bebizonyosodott, hogy a döntő győzelem a szárazföldi erők közreműködése nélkül nem érhető el. Az amerikai béke delegáció kudarca, valamint az Egyesült Államok népszövetségi tagságának meghíúsulása miatt is sokan keserűen emlékeztek a wilsoni külpolitikára. A legfontosabb ok azonban az volt, hogy a politikai palletta sokat változott a századelő óta. A politikai életből hiányoztak már az olyan, a hadi fejlesztéseket feltétlenül támogató politikusok, mint Theodore Roosevelt vagy Lodge. Warren G. Harding elnök 1920-ban történt megválasztása után pedig meghirdette az Európa ügyei-

⁵² *Crown Prince Wilhelm's Assessment on U. S. Troops*. www.firstworldwar.com. Primary Documents.

⁵³ *Charles Mangin on the Second Battle of the Marne. 7 August 1918*. www.firstworldwar.com.

⁵⁴ Churchill, Winston: *The World Crisis*. London, 1932. 810.

⁵⁵ Weigley: *History of the United States Army*, 396.

⁵⁶ Eisenhower, Dwight David: *Keresztes háború Európában*. Budapest, 1982. 6.

⁵⁷ Mitchell: *Our Air Force*, 200.

től való elkülönülést, amely gazdaságilag nem történt ugyan meg, külpolitikailag viszont igen.

Az új adminisztráció több intézkedése is a militarizálódás ellen szólt. 1921-ben Leonard Wood ismét megkapta a Fülöp-szigetek fő kormányzóí tisztségét, így a militarizmus egyik legismertebb amerikai szószólóját sikerült kikapcsolni a közéletből. Ugyanabban az évben szabadult ki a börtönből a szocialisták vezetője, Eugene Victor Debs, akit még az 1917-es kémkedésről szóló törvény (*Espionage Act*) alapján ítélték el. E két esemény alátámasztja azt, hogy az új kormány mind a roosevelti, mind a wilsoni (a hadba lépés utáni) elveket elutasította, és ez a közvélekedés meghatározó volt az 1920-as években. Samuel P. Huntington találóan fogalmazta meg a katonapolitika iránti érdektelenség okát: „Az ellenzék nem csupán néhány pacifista és radikális volt, hanem maga Amerika”⁵⁸

Az Egyesült Államok hadba lépése után az amerikai hadsereg minden korábbinál nagyobb mértékben növekedett. Megszűnt a polgárháború lezárásától kialakult, a társadalomtól elkülönült, kaszt jellegű intézmény lenni. A hadseregen múltott az amerikai elnök egyik szállóigévé vált mondatának – „a világot biztonságossá kell tenni a demokrácia számára” – megvalósítása. A propagandaanyagokban is az amerikai katonát helyezték a középpontba, Wilsonról, Pershingről és más vezetőkről kevés kép készült. Nem érdektelen megemlíteni, hogy külön plakáton emlékeztek meg az első három, harcban elesett katonáról, akik 1917 novemberében egy német őrzárattal vívott tűzharcban estek el.⁵⁹

Említésre méltó, hogy éppen a hadba lépést ellenző szenátori csoport vezéregyénisége, Robert Marion La Follette, Wisconsin állam republikánus szenátora igyekezett a közkatonák társadalmi elismertségén és egyúttal anyagi helyzetén is javítani. 1917-ben terjesztette elő, hogy a Franciaországba küldendő katonák járandóságát emeljék fel havonként 50 dollárra. A javaslatnak nem sikerült többségi támogatást szerezni, emellett Wilson egyik feltétlen híve, John Sharp Williams szenátor azzal vádolta a javaslatot támogatókat, hogy alá akarják ásni a katonák harci szellemét.⁶⁰

A hadsereg Németország legyőzésével teljesítette az eléje kitűzött legfontosabb célt. A nagymérvű leszerelés ellenére a katonai vezetők nagy része bízott abban, hogy nem ismétlődik meg az 1917 előtti időszak, vagyis nagyobb létszámú lesz a hadsereg békeidőben is. Az első világháborút követő évtizedben az amerikai katonai vezetés két nagy hibát követett el, amely az előbbi kérdésre is megadta a választ. Továbbra is fenntartották, majd növelték a Wood találmányára emlékeztető, civilek számára épített nyári kiképzőtáborok számát, majd egyes közép- és felsőoktatási intézményekben lehetővé tették a katonai kiképzést.⁶¹ Szintén sokat ártott a tisztikar megítélésének, hogy jelentős része aktívan politizált, és rengeteg nem katonai érvet hangoztatott a hadkötelezettség bevezetésére. A kommunizmus terjedésével való példálózás éppúgy elhangzott, mint az, hogy a katonai nevelés visszaszorítja a bűnözést a leendő generációk körében, lényegében felszámolja az analfabetizmust, és segíti az egyes etnikai csoportok asszimilációját.⁶² Ez az érvrendszer azonban Roosevelttől, Lodge, Root és Wood programjára emlékeztette az amerikai közvéleményt.

A két világháború közötti időszakban a hadiipari fejlesztések is visszaestek. A hadsereg hazautazása után 1100 harckocsival rendelkezett, ám ezek mind francia és brit típusok vol-

⁵⁸ Huntington, Samuel P.: *A katona és az állam*. Budapest, 1994. 280.

⁵⁹ www.firstworldwar.com. Propaganda Posters/Usa

⁶⁰ Case La Follette, Belle – La Follette, Fola: *Robert Marion La Follette*. Vol. I–II. New York, 1953. II. köt., 747.

⁶¹ Huntington: *A katona és az állam*, 275–276.

⁶² Huntington: *A katona és az állam*, 275–276.

tak. Hosszú szünet után Malin Craig tábornok (1935-től 1939-ig töltött be vezérkari főnöki tisztséget) támogatta a páncélosok fejlesztését, de ennek ellenére az amerikaiak lemaradtak az európai országoktól, különösen Németországtól. Az 1939-es adatok is bizonyítják a haderő elhanyagolását. Mitchell minden igyekezete ellenére a légielő létszáma sem volt nagy, 1175 géphez 17 000 főnyi kiszolgáló személyzet tartozott.⁶³ A második világháború idején is hosszú időnek kellett eltelnie, amíg az Egyesült Államok egy tömeghadsereget ki tudott állítani, igaz, ez békeidőben történt, hiszen 1941 nyarára másfél millióra nőtt a szárazföldi erők létszáma.⁶⁴

Az Egyesült Államok haderejének első világháborús szereplését különféle szempontok alapján lehet és kell értékelni. Ha pusztán a számokból indulunk ki, akkor az előbb említett eseményt igen jelentős fegyvertényként kell értékelni. Az amerikai hadba lépésnek természetesen óriási – elsősorban morális – hatása volt mindkét hadviselő félre, még ha ezt a központi hatalmak vezetése el is akarta kendőzni. A tengerentúli ország hadereje 1917 tavaszán teljes mértékben alkalmatlan volt arra, hogy érdemben be tudjon avatkozni a harcokba. Ennek tükrében is jelentős haditettnek kell látnunk, hogy az amerikai csapatok a Franciaországban harcoló német haderő 25%-át, mintegy 47 hadosztályt kötötték le az 1918 szeptemberétől november közepéig terjedő időszakban.⁶⁵ Az ország katonai vezetői hadseregük gyengeségeit elismerve, ám a háború újításait és követelményeit felismerve érkeztek Európába, és ennek megfelelően is fogtak hozzá feladataik ellátásához. A világ elsőszámú gazdasági hatalma egy igen kicsi és fejletlen hadsereget nem sokkal több, mint egy év alatt alkalmassá tudott tenni arra, hogy jelentős szerepet játsszon a hadtörténelem addigi legnagyobb háborújában.

⁶³ Eisenhower: *Keresztes háború Európában*, 6–7.

⁶⁴ Eisenhower: *Keresztes háború Európában*, 6–7.

⁶⁵ *Report of Pershing*, 53.